

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPER — LITERATUUR: M. M. DEEN Jr. EN A. ROBLES
BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. A. E. J. NYSINGH — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITEN-
LAND: J. E. ERDMAN, C. A. HUYSMAN EN C. J. MEIJER — EFFICIËNTIE: C. A. BLAZER EN L. POLAK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT-
LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD, J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

MEDEWERKERS: PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir.
J. GOUDRIAAN Jr., S. KONIJN, R. KUIJPER, JAMES POLAK, PROF. Dr. N. J. POLAK, J. E. SPINOSA CATTELA, Dr. A. STERNHEIM,
PROF. Dr. J. G. CH. VOLMER

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. ———

VERSCIJNT MAANDELIJKS. BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHELEN
JAARGANG ———

INHOUD

De taak van den Accountant in het verzekeringsbedrijf	Blz.	113
Praeadvies uitgebracht op den Verzekeringdag van van 20 October 1928 door R. A. Dijker, Accountant te 's-Gravenhage (vervolg en slot van bladz. 98)		
Discussie over bovenstaand onderwerp (wordt vervolgd)		
Uit de financieele huishouding der Overheid	„	119
Red. J. H. Textor.		
V. Toezicht op de Provinciale Financien		
Examenvraagstukken	„	121
Red. Drs. Abr. Mey en Drs. J. Paardekooper		
De Contrôle door Accountantsafdeeling van Grootbank op persoonlijke rekeningen, verleende credieten en daartegen verstrekte onderpanden		
Uit het Buitenland	„	122
Red. J. E. Erdman, C. A. Huysman en C. J. Meyer		
De Accountant in dienst der onderneming		
Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde	„	123
Nieuwe boeken	„	126
Boekbeoordeling	„	128
Het Gemeentelijk Electriciteits-distributiebedrijf van J. H. Textor, door Jac. H. Kramer		
Mededeelingen waarvan plaatsing werd verzocht	„	128
Eerste Lustrum Rott. Ver. Assist. N. I. A.		
Ontvangen boekwerken	„	128

DE TAAK VAN DEN ACCOUNTANT IN HET VERZEKERINGSBEDRIJF

III

Praeadvies uitgebracht op den Verzekeringdag van 20 Oct. 1928 door R. A. Dijker, accountant te 's-Gravenhage (vervolg van bladz. 98)

Wij hebben elders reeds eens gesteld, dat, aannemende dat de accountants normaliter de werkzaamheden verrichten, welke noodig zijn om het vertrouwen dat hun verklaringen opwekken te dragen, — een vooronderstelling waarvan wij meenen te mogen uitgaan — uit de wijze waarop die werkzaamheden door de accountants onder de huidige omstandigheden worden uitgevoerd, ook moet kunnen worden afgeleid het vertrouwen dat zij in dit opzicht kunnen en mogen opwekken.

De wijze waarop in het verzekeringsbedrijf de controle door de verschillende accountants wordt verricht is evenwel niet bekend en een poging om daaromtrent te worden ingelicht, heeft reeds doen zien, dat op zeer principieele punten de gevoelens zoo sterk uiteenloopen — wij doelen hier op het standpunt ten opzichte van de wiskundige reserve —, dat verwacht mag worden, dat ten opzichte van de details moeilijk een communis opinio te verkrijgen zal zijn. Dit alles is zeer goed te verklaren uit den snellen groei van het nog in zijn ontwikkelingsphase verkeerende vak, maar neemt de wenschelijkheid om tot eenheid van opvatting te komen niet weg.

Verskil van meening omtrent de vraag, hoever de accountant bij zijn taakbepaling in dit opzicht moet gaan, bestaat er in vakkringen ongetwijfeld. Men kan deze vragen terug brengen tot meningsverschillen omtrent „wat een voldoende onderzoek is” en „hoever de deskundigheid van den accountant gaat”, maar daarmee heeft men die vragen nog niet tot oplossing gebracht. Het kan evenwel niet in onze bedoeling liggen deze meningsverschillen in deze vergadering te gaan uiteenzetten en bespreken.

Voor geen bestrijding vatbaar lijkt ons het beginsel, dat ook bij controle-arbeid het offer in overeenstemming moet zijn met het nut dat men ervan verwacht, m.a.w. dat de kosten en de moeite welke de controle-arbeid meebrengen, gerechtvaardigd moeten zijn door het nut, dat de meerdere zekerheid omtrent de juistheid van de rekening geeft. Dit beginsel vooropstellende, mogen wij concludeeren, dat het nut omtrent de juistheid van een rekening ook ten opzichte van een regelmatige verantwoording der ontvangsten en juiste weergave der lasten bij verzekeringsbedrijven bijzonder groot is, grooter dan bij tal van andere ondernemingen. Uit het belang dat bestuurders bij de verzekeringsmaatschappijen hebben bij een juiste rekening en bij een goed beheer, uit de omstandigheid dat deze juiste rekening en dit goede beheer niet een zaak is van enkelen, maar zich uitstrekt tot een ver vertakte belangengroep, uit de omstandigheid verder dat de accountantsverklaring mede is een middel om als waarborg van het goede beheer anderen er toe te brengen hun vertrouwen aan de onderneming te geven, uit dit alles vloeit voort, dat het offer dat noodig is om de juistheid van de rekening te waarborgen, niet te spoedig als een beletsel mag worden gezien om tot meerdere zekerheid ten opzichte van de juistheid

der rekening te komen. Het nut eener juiste rekening immers is hier zoo groot dat het meestal boven het offer zal uitgaan.

Op dezen grondslag zullen wij nu trachten de taak van den accountant ten opzichte van de controle op de ontvangsten en uitgaven bij het verzekeringsbedrijf in groote lijnen te bepalen, maar nadrukkelijk stellen wij daarbij voorop, dat wij daarmee niet het vertrouwen willen opwekken, dat in het huidige maatschappelijke verkeer de accountantsarbeid normaliter daarmee in overeenstemming is en dat dus onder de huidige omstandigheden de accountantsverklaring het vertrouwen zou mogen opwekken, dat inderdaad deze werkzaamheden in alle gevallen zijn verricht. Alleen wanneer wij overtuigd waren, dat in het algemeen inderdaad op de hieronder gesehete wijze de controle bij verzekeringsmaatschappijen door accountants werd uitgevoerd, zou het verantwoord zijn het onderstaande als een vertrouwensnorm voor te stellen. Het is ons uit de literatuur en uit onze ervaring bekend, dat de controle niet altijd volgens deze beginselen wordt uitgevoerd en dat de omstandigheden zulks kunnen rechtvaardigen.

Hiermede zijn wij dan gekomen tot de bespreking van onze vierde stelling, waarvan wij de eerste zinsnede: „de controle op de uitgaven mag zich niet bepalen tot de formeele juistheid der betreffende boekingen, maar men moet deze uitgaven beoordeelen naar hun nuttigheid of noodzakelijkheid”, zoo vanzelfsprekend achten, dat wij meenden, dat elke toelichting overbodig zou zijn. Maar — en hierover hebben wij ons verwonderd — het is ons reeds vóór de vergadering gebleken, dat juist deze stelling, en in het bijzonder dit gedeelte, tot bestrijding aanleiding zal geven, en men zal het ons ten goede houden, wanneer wij in onze inleiding met dit ons vrijwillig verstrekte gegeven rekening houden.

Wij hebben deze stelling vanzelfsprekend geacht, omdat wij niet kunnen inzien, welke waarborgen een uitsluitend „formeel” juistheid van de boeking zou kunnen geven. Wanneer de accountant niets anders zou kunnen waarborgen dan dat de boeking „formeel” in orde is, d.w.z. door een formeel juist bescheiden is gedekt, dan heeft zijn arbeid n.o.m. zeer weinig waarde. Wij zijn ervan overtuigd, dat elkeen aan de accountantsverklaring een grooter vertrouwen dan alleen deze formeele juistheid ontleent.

In het algemeen is dat vertrouwen in de accountantsverklaring verschillend naarmate het standpunt dat men inneemt en naar het tijdstip in hetwelk over dat vertrouwen wordt gesproken. Het grootst is dat vertrouwen altijd op het tijdstip na een ontdekte onregelmatigheid en wel bij hen, die door die onregelmatigheid schade hebben geleden. Vanzelfsprekend zal de accountant met dit vertrouwen bij zijn taakbepaling rekening moeten houden en wij willen het ons gemakkelijk maken door vanuit dat standpunt met eenige voorbeelden de zeer geringe waarde van de formeele controle te demonstreeren, en aan te toonen, dat inderdaad bij belanghebbenden een grooter vertrouwen tegenover de accountantsverklaring bestaat.

In de eerste plaats dan als voorbeeld een ambtenaar van een verzekeringsmaatschappij, die in het algemeen door de directie gemachtigd is om zoogenaamde aanbrenghelden uit te betalen en wiens paraaf op de desbetreffende kwitanties deze stukken formeel tot justificatoire bescheiden stempelt, maar die aanbrengheld provisie betaalt over posten, waarvan zonneklaar blijkt, dat ze te dien opzichte niet verschuldigd is.

Zou de directeur van de betreffende onderneming, wanneer deze fraude aan het licht komt, den accountant inderdaad gedehchargeerd achten, wanneer deze, erkennende dat volkomen kon blijken, dat de betreffende uitgaven niet in het belang van de onderneming waren, zich verontschuldigt met te zeggen dat ze toch formeel juist waren, immers door een justificatoir stuk waren gedekt?

Als tweede voorbeeld de gemachtigde eener Verzekering Mij. die posten sluit tegen belachelijk lage premie ten behoeve van vrienden en kennissen, die schaden uitbetaalt aan met hem gelicerede ondernemingen zonder dat deze werkelijk ten volle verschuldigd zijn, die buitengewoon riskante transacties aangaat. Zou in een van deze gevallen, wanneer het tot een catastrofe leidde, de accountant zich tegenover directie of commissarissen kunnen verontschuldigen door er op te wijzen, dat die transacties toch „formeel” in orde waren en er daarom voor hem geen aanleiding was, ze onder hun aandacht te brengen?

Als derde voorbeeld ten slotte de onderneming, waar met goedkeuring van commissarissen door de directie transacties worden verricht, b.v. inkoop van eigen aandelen, afkomstig van de directie en boven de werkelijke waarde, of transacties met ondernemingen, waaraan directie of commissarissen verbonden zijn, worden gesloten, waarbij die ondernemingen bevoorreed worden, welke alle formeel in orde zijn, maar welke de onderneming schaden.

Ook in dit geval zullen ongetwijfeld de aandeelhouders geen genoegen nemen met de verklaring van den accountant dat de transacties formeel in orde waren, maar terecht zullen zij uit de accountantsverklaring het vertrouwen hebben geput, dat dergelijke transacties niet hadden plaats gevonden.

Wij gelooven, dat, wanneer men zich in het algemeen maar niet uitsluitend stelt op het standpunt, dat men wordt gecontroleerd, maar tevens, dat de controle te zijnen behoeve wordt uitgeoefend, men gemakkelijk zal inzien dat de formeele juistheid hoogst onvoldoende is en dat van den accountant moet worden geeischt, dat hij zich omtrent de nuttigheid en noodzakelijkheid van alle voor de onderneming verrichte handelingen overtuigt.

Dit alles houdt volstrekt niet in, dat de accountant een zeggingschap zou moeten hebben over de handelingen, welke de bestuurders in het belang van de onderneming meenen te moeten doen, in dien zin dat daarvoor vooraf of achteraf de goedkeuring van den accountant zou moeten worden gevraagd. Ik bedoel er alleen mede te zeggen, dat wanneer evident blijkt, dat een handeling door andere beweegredenen dan het bevorderen van het belang van de onderneming is ingegeven, van den accountant, die is de vertegenwoordiger van alle belanghebbenden, niet mag worden verwacht dat hij de boeking aanvaardt, alleen omdat ze formeel door bescheiden is gedekt.

De handelingen zelf en de daarmee verkregen resultaten blijken uit de rekeningen zelf. Ten deze opzichte heeft de accountant, zooals wij reeds opmerkten, de taak er voor te waken, dat bepaalde handelingen of de daarmee verkregen resultaten niet door vermenging met andere worden geëamoufleerd, met het doel ze niet afzonderlijk onder de aandacht te brengen. Het motief dat tot het doen der handelingen heeft geleid kan niet uit de rekening blijken en, wanneer daartoe aanleiding is, zal de accountant wel genoodzaakt zijn afzonderlijk op die motieven te wijzen, wanneer de rekening zonder deze kennis geen juist beeld van het gevoerd beheer zou geven.

Even vanzelfsprekend als het eerste gedeelte van de vierde stelling achten wij het tweede gedeelte, n.l. dat men de juistheid van de rekening nimmer kan waarborgen door alleen de uitgaven te controleeren en sterker nog, dat deze controle van de uitgaven alleen ondoeltreffend, onnuttig is, wanneer niet tevens vaststaat het gedrag der ontvangsten. Wij moeten constateeren, dat in de praktijk, waarschijnlijk op historische gronden, vaak de gedachte leeft dat de controle op de uitgaven noodzakelijk of wenschelijk is, zonder dat deze wenschelijkheid of noodzakelijkheid in dezelfde mate wordt gevoeld ten opzichte van de ontvangsten. Desniettemin meenen wij ons ontslagen te kunnen achten om dit gedeelte van de stelling, nader toe te lichten. Misschien vindt het feit, dat men niet altijd inziet dat controle

op de ontvangsten noodzakelijk is en een controle op de uitgaven niet tot haar recht komt zonder een controle op de ontvangsten en absoluut noodzakelijk is om tot een goedkeuring van de rekening in haar geheel te kunnen komen, oorzaak in de omstandigheid, dat de controle op de ontvangsten een grootter bemoeienis van den accountant met de organisatie van het bedrijf medebrengt, m.a.w. dat hij ten behoeve van deze controle dieper zal moeten ingrijpen in het bedrijfsleven. De accountant kan zich evenwel door dergelijke beweegredenen niet laten leiden. Wanneer inderdaad zijn verklaring de norm van het vertrouwen opwekt, dat niets aan de onderneming is onthouden wat haar toekwam, dan brengt dit beginsel mede, dat hij de controle op de ontvangsten in zijn taak moet betrekken.

Volledigheidshalve wijze wij er hierbij op, dat niet meer kan worden verwacht dan een relatieve juistheid. Niemand zal, kennismemende van de accountantsverklaring verwachten, dat de accountant waarborgt dat geen enkele postzegel voor persoonlijk gebruik van de directie of personeel ten laste der onderneming is gebracht, of dat de concierge de ontvangst van een leege emballagekist behoorlijk heeft verantwoord. De accountantsverklaring geeft ten opzichte van de baten en lasten slechts dat vertrouwen, dat als relatief juist kon worden gekenmerkt. Waar de grens tusschen relatief en absoluut juist in casu ligt, is in het algemeen moeilijk te zeggen, maar ook hier kan het economisch principe, dat de kosten van de controle niet mogen uitgaan boven het nut, eenigermate tot rechtsnoer dienen.

Controle op de uitgaven is niet wel mogelijk zonder die uitgaven stuk voor stuk in verband met de geheele bedrijfsvoering te beschouwen.

De controle op de ontvangsten behoeft, in het bijzonder bij het verzekeringsbedrijf, niet mede te brengen een controle van elke ontvangst op zich zelf. Het is van belang om dit op te merken, omdat tegen de controle op de ontvangsten, welke lang niet zoo algemeen is ingevoerd en lang niet zoo algemeen als vanzelfsprekend wordt beschouwd als die op de uitgaven, vaak wordt aangevoerd de omvangrijke arbeid welke deze controle zou eischen, welk bezwaar in het bijzonder voor het verzekeringsbedrijf zou gelden, omdat dit zich door het groote aantal ontvangstposten kenmerkt.

Een controle op de ontvangsten bij het verzekeringsbedrijf is zeer goed mogelijk in totalen, n.l. doordat de accountant als basis neemt het totaalbedrag der te ontvangen premieën e.a. en uitgaande van de aangegane en vervallen verplichtingen, dus de mutaties, dit totaal voor de volgende perioden bepaalt. Wanneer vaststaat het totaal premie-inkomen, met de vervaldata der betreffende deelen, kan de accountant volstaan met de controle op de mutaties en kan hij de jaarrekening als juist aanvaarden, wanneer het zoo gevonden bedrag werkelijk in die rekening is verantwoord.

Hij behoeft zich dus niet in te laten met de details van die verantwoording, welke details juist de zoo omvangrijke administratie veroorzaken. Op deze wijze gezien is de controle op de ontvangsten bij de verzekeringsbedrijven betrekkelijk eenvoudige. Zij bepaalt zich tot de controle op de transacties — nieuwe posten, vervallen posten, veranderingen enz. — in het betreffende boekjaar en behoeft zich niet uit te strekken tot dat gedeelte van de reeds in vorige jaren afgesloten posten, waarin geen veranderingen komen.

Door rationeele mechanisatie kan ook dit deel van het controlewerk van den accountant worden bekort, doordat de administratieve hulpmiddelen met een geringe moeite de gegevens, voor deze controle noodig, kunnen leveren en doordat onnauwkeurighedsfouten, welke anders in dit controlestelsel moeilijkheden zouden kunnen opleveren, door machinale bewerking tot een minimum worden beperkt.

De controle op de ontvangsten is hier gebaseerd op het vastgestelde premie-inkomen aan het begin van de periode en bepaalt zich — evenals bij alle andere ondernemingen — tot een controle op de boeking van de in het boekjaar verrichte beheersdaden, als: afsluiten van nieuwe posten, royementen, veranderingen, enz. enz. Deze beheersdaden moeten dus den accountant ter kennis komen en de accountant dient er op toe te zien, dat de organisatie en interne controle van dien aard is, dat de grootst mogelijke waarborg wordt verkregen, dat inderdaad alle afgesloten transacties in de administratie worden opgenomen.

Zekerheid hieromtrent zal hij zich evenwel niet door een eigen actie kunnen verschaffen. Hij moet in dit opzicht steunen op de interne controlemaatregelen en een absolute zekerheid, aan een zelfstandige actie ontleend, omtrent de juistheid der rekening kan de accountantsverklaring alzo nimmer geven. Het is wellicht van belang ook hierop even nadrukkelijk te wijzen.

Op de vraag in hoeverre de accountant in het algemeen op de interne controle van de onderneming zelf mag steunen, kunnen wij hier niet ingaan. Wel meenen wij er even op te mogen wijzen, dat tot taak van den accountant behoort voor een goede interne controle zorg te dragen en dat de accountantsverklaring te dezen opzichte het vertrouwen wekt, dat de administratieve organisatie aan redelijke eischen heeft voldaan.

Zooals wij hebben gezien is een controle op de ontvangsten absoluut noodzakelijk om de controle op de uitgaven nuttig te doen zijn en de verantwoordelijkheid voor de juistheid van de jaarrekening in haar geheel te kunnen aanvaarden. Ten opzichte van het verzekeringsbedrijf is controle op de ontvangsten nog meer noodzakelijk om de verantwoordelijkheid voor de juistheid van de jaarrekening te kunnen aanvaarden, dan bij menig ander bedrijf, omdat bij de verzekeringsbedrijven uit de controle op de ontvangsten de juistheid van één der meest belangrijke posten op de balans moet blijken. Eén der voornaamste posten op de balans van een verzekeringsmaatschappij is de onverdiende premie of de verplichtingen voor loopend risico. Het is onmogelijk omtrent de relatieve juistheid van dezen meest belangrijke balanspost een oordeel te vellen, wanneer men in zijn controle niet betrokken heeft de ontvangsten, waaruit die posten moeten voortvloeien.

Voor verzekeringsmaatschappijen is een controle op de ontvangsten dus van nog meer belang dan bij andere ondernemingen omdat zij bij verzekeringsmaatschappijen onontbeerlijk is voor een beoordeeling van de vermogenspositie.

Wij kunnen ons niet indenken dat iemand zou kunnen beweren, dat de posten voor onverdiende premie of loopend risico buiten beoordeeling van den accountant vallen. Een certificaat omtrent de juistheid van deze rekening, dat deze zoo belangrijke posten bij haar oordeel zou uitsluiten, zou elke werkelijke waarde missen. Ongetwijfeld is de wijze waarop de grootte van het loopend risico moet worden bepaald een zaak van de ondernemers zelf en niet van den accountant. Wanneer de accountant evenwel omtrent de juistheid van de balans in het algemeen, zijn oordeel moet zeggen, zal hij mede moeten oordeelen over de gronden waarop dat risico is beoordeeld. Niet het bepalen van de wijze waarop het loopend risico wordt berekend behoort alzo tot de taak van den accountant, maar wel de beoordeeling van de relatieve juistheid der gronden waarop de berekening berust, alsmede natuurlijk de juistheid der gegevens en berekeningen.

Direct hierbij sluit aan de vraag hoever de accountant moet gaan bij de beoordeeling van de juistheid van de zoogenaamde wiskundige reserve bij de Levensverzekering Mij. Wij gelooven, dat het het stellen en trachten te beantwoorden van deze vraag is, die ons de eer heeft doen te beurt vallen door Uw Bestuur te worden uitgenoodigd deze inleiding te houden.

Bij de balans van de Levensverzekering Mij. publiceerde een accountant, dat hij de wiskundige reserve door een aan zijn kantoor verbonden actuaaris had doen nagaan en accoord had bevonden. Dit gaf een anderen accountant aanleiding zijn collega's te vragen of zij van meening waren, dat van den accountant kon worden verlangd voor de juistheid der wiskundige reserve in te staan. Deze vraag nu werd door ons in het publiek aangesneden in het Maandblad voor Accountancy en Bedrijfs-huishoudkunde en lokte daar een levendige gedachtenwisseling tusschen accountants uit. Uit die gedachtenwisseling bleek, dat ten opzichte van de taak van den accountant, wat betreft de controle op de wiskundige reserve, de meeningen sterk uiteenliepen. De een noemde „vak-technisch monstrueus" wat een ander „een eerste eisch van een goede accountantcontrole" vond.

Ons komt voor dat de goedkeuring van de balans door den accountant zich niet verder kan uitstrekken dan tot datgene wat tot de deskundigheid van den accountant behoort. De berekening van de wiskundige reserve behoort ongetwijfeld niet tot het gebied der accountancy. Op dat gebied is de accountant normaliter niet deskundig. De omstandigheid, dat een enkele accountant daarnaast actuaaris is, brengt hierin geen enkel verschil. Het feit dat enkele accountants tevens meester in de rechten zijn, impliceert niet dat de accountants in rechtzaken deskundig zijn.

Uit het feit, dat de accountant dus niet zelfstandig en als zoodanig de juistheid van de wiskundige reserve kan beoordeelen, mag evenwel niet voortvloeien dat hij het bedrag der wiskundige reserve dan ook maar als zoodanig heeft te aanvaarden. Zijn taak is een objectief oordeel te geven over de juistheid van de balans en winstrekening en van hem kan worden geëischt, dat hij al het mogelijke doet om zich ten opzichte van de juistheid een zoo goed mogelijk oordeel te vormen.

Het is mogelijk en het is zelfs gebruikelijk de wiskundige reserve te doen controleeren door een terzake deskundige, nl. een wiskundig adviseur. Wanneer deze van het beheer der onderneming onafhankelijke deskundige en ten opzichte van dit op de balans voorkomende bedrag een attest van juistheid heeft afgegeven, geeft die verklaring o.i. den accountant voldoende grond om zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van dit punt gedekt te achten. Wij kunnen niet inzien dat een accountant dan nog verplicht zou zijn ten opzichte van de juistheid van de wiskundige reserve een „voorbehoud" in zijn verklaring te maken, zooals enkele accountants wenschten.

Een voorbehoud omtrent de juistheid van een zoo belangrijk bedrag van de balans maakt het geheele certificaat feitelijk tot een onding. Het attest zegt: de balans is juist, maar zegt tegelijkertijd dat hij, die het attest afgeeft, den voornaamsten post niet kan beoordeelen. Een dergelijk voorbehoud wordt verder door een niet-deskundig lezer allicht anders gelezen dan het door den accountant is bedoeld. Niet geheel ten onrechte zal de ondeskundige lezer uit het feit, dat een accountant omtrent dien belangrijken post een voorbehoud maakt, afleiden, „dat er dan ook wel met dat bedrag wat aan de hand zal zijn". De accountant heeft niet alleen te dienen de belangen van allen, die tot de onderneming in betrekking staan of tot haar in betrekking kunnen komen, maar hij heeft ook te letten op de belangen van de onderneming zelf. Het belang van de onderneming zelf wordt zeker niet gediend door een voorbehoud van den accountant in zijn accountantsverklaring en de accountant, die van de onderneming het vertrouwen verkreeg te haren opzichte als het ware de publieke opinie te vertegenwoordigen, heeft den moreelen plicht de belangen van de onderneming niet noodeloos te schaden. Het komt ons voor dat het gevaar om de onderneming te schaden met een dergelijk voorbehoud, welk voorbehoud Dr.

Sternheim bij de bovengenoemde polemiek in het Maandblad voor Accountancy en Bedrijfs-huishoudkunde terecht monstrueus noemt, werkelijk bestaat.

In het algemeen gezien lijkt het ons ook niet noodig dat een accountant naar de verklaring van den wiskundige verwijst. Wanneer uit die verwijzing zou kunnen worden afgeleid, dat de accountant aan de verklaring van den wiskundigen adviseur niet die waarde toekent, welke hij aan andere bescheiden van derden, waarop hij bij zijn controle steunt, hecht, zou zulks voor ons een reden te meer zijn om die verwijzing in de accountantsverklaring uit den boeze te achten. Dat zij toch voorkomt en dat wij ze zelf gebruiken en haar gebruik verdedigen, vindt dan ook alleen steun in de dwingende bepalingen van het Reglement van Arbeid der voornaamste Accountantsverenigingen, waarin een verwijzing, wanneer moet worden gesteund op controlewerkzaamheden van anderen, o.i. gebiedend wordt voorgeschreven.

Een accountant zou zijn taak o.i. onjuist opvatten, wanneer hij zonder meer met de verklaring van den wiskundigen adviseur genoegen nam. De omstandigheid dat hij de administratie in haar geheel controleert en de wiskundige adviseur slechts een bepaald onderdeel, maakt het noodzakelijk dat tusschen den arbeid van beiden een nauw verband moet worden gelegd. Voor dit verband heeft de accountant, die ten slotte de jaarrekening ondertekent, zorg te dragen. Het bestaat in de eerste plaats hierin, dat de accountant, aan wien het bestaan van de verplichtingen uit zijn controle op de administratie in den loop van het jaar moet zijn gebleken, er voor zorg draagt, dat ook al die verplichtingen, in het bijzonder de nieuwe verplichtingen, ter kennis van den wiskundigen adviseur komen. De accountant heeft verder toe te zien, dat er geen ongunstige verhouding komt tusschen den rentevoet, welke wordt aangenomen om het bedrag der toekomstige verplichtingen te berekenen en die welke met de beleggingen welke daartegenover staan, wordt gemaakt. Hij heeft ten slotte te letten op het opslagpercentage voor kosten, welke kosten den accountant op grond van zijn controle bekend zijn.

De beoordeeling van het gebruik van de sterfte-tafels o.a. valt o.i. buiten de bevoegdheid van den accountant. Op dit gebied is hij niet deskundig en dus niet in de eerste plaats tot oordeelen bevoegd. Deze laatste opmerking maken wij in verband met een vraag bij de hierboven genoemde polemiek gesteld en om een desbetreffende opmerking te voorkomen voegen wij er aan toe, dat vanzelfsprekend in die gevallen, waarbij sterftetafels mochten worden gebruikt, waarvan ook door niet-deskundigen duidelijk kan blijken, dat zij tot een lage vaststelling van de verplichtingen moeten leiden — in gevallen dus van absolute kwade trouw — de accountant vanzelfsprekend zich niet achter zijn ondeskundigheid zou verschuilen. Het gaat evenwel hier niet om de gevallen waar kwade trouw aanwezig is, maar het gaat om die gevallen, waar zulks niet kan worden verwacht noch vermoed.

Uit het bovenstaande volgt dat de controle op de jaarrekening van levensverzekeringsmaatschappijen slechts aan haar doel kan beantwoorden, wanneer er samenwerking is tusschen den accountant en den wiskundigen adviseur.

Het is een algemeen economisch belang, dat belanghebbenden door middel van balans en winstrekening minstens éénmaal per jaar worden ingelicht omtrent den toestand van de onderneming, waarbij zij belang hebben. Dit economisch belang is het grootste ten opzichte van die ondernemingen aan welke door het publiek gelden ter bewaring worden toevertrouwd en uit een moreel oogpunt zeker daar, waar dat vertrouwen komt uit alle kringen van de maatschappij en tot doel heeft financiële rampen te keeren. De debaete van een verzekeringsmaatschappij

en in het bijzonder van een levensverzekeringmaatschappij is in haar gevolgen veel ernstiger, grijpt dieper in het maatschappelijk leven in, dan de debacle van welke andere willekeurige onderneming ook. De invloed wordt meer algemeen en dikwijls in niet-kapitaalkrachtige kringen gevoeld. De overheid heeft getoond zullen te zien door het instellen van een Verzekeringkamer, die het toezicht op de levensverzekeringmaatschappijen uitoefent, een toezicht, dat voor geen enkele andere ondernemingsgroep nog bestaat.

De accountantsverklaring, het certificaat omtrent de juistheid van de rekening, heeft in verband hiermede voor de verzekeringsmaatschappijen in het algemeen en de levensverzekeringmaatschappij in het bijzonder groote beteekenis. De vraag, hoever de strekking van dat certificaat gaat, is een vraag, welke niet alleen den accountant raakt, maar allen die belang bij de juistheid van die rekening hebben. Ze raakt in de eerste plaats naast den accountant de beheerders der onderneming zelf, die den accountant moeten opdragen en toestaan zijn taak naar behooren te vervullen. Zij raakt verder commissarissen dezer ondernemingen, die gedeeltelijk op de verklaring van den accountant moeten steunen, en uiteindelijk allen die er van kennis nemen. Het is daarom een gelukkige gedachte van Uw Bestuur geweest den omvang van de taak van den accountant en dus ook de draagwijdte van zijn verklaring in dezen kring een onderwerp van bespreking te doen uitmaken en wij achten ons gelukkig daaraan te hebben kunnen medewerken. Wij zijn Uw Bestuur dankbaar ons daartoe in de gelegenheid te hebben gesteld.

Discussie:

De taak van den Accountant in het Verzekeringsbedrijf

De Heer *A. H. J. de Goeij* deelt mede, dat hij bij eerste lezing van de stellingen der beide inleiders eenige bezwaren heeft gevoeld, die door de nadere toelichting wel eenigszins zijn verminderd, doch dat er toch nog vraagpunten zijn overgebleven. Met de inleiders is hij van meening, dat de taak van den accountant in het algemeen wordt bepaald door het vertrouwen, dat in het maatschappelijk verkeer ten aanzien van zijne controle wordt opgewekt. Hij meent, dat bij de verzekeringsinstellingen de kring van belangstellenden zeer groot is. Niet alleen het bestuur en de aandeelhouders, doch ook, en zeker niet in de laatste plaats, de verzekerden stellen belang in den goeden gang van zaken en in de positie dier instellingen. In verband met den aard van het belang, dat de grootste groep der belanghebbenden, de verzekerden, bij het wel en wee der instelling heeft, komt het spreker voor, dat in de eerste plaats de financiële positie en de soliditeit der instelling van belang zijn en dat dus de balans in de eerste plaats een vermogensbalans moet zijn. Het denkbeeld van winstuitdeelingsbalans komt dan pas in de tweede plaats. In dit opzicht staat spreker dus meer aan de zijde van den Heer *Reder*, die den nadruk legt op het feit, dat de balans de vermogenspositie juist moet weergeven.

De Heer *Reder* brengt in stelling 6 naar voren, dat de accountantscontrole de administratieve verantwoording in al haar onderdeelen moet omvatten, terwijl de Heer *Dijker* in zijn 5de stelling betoogt, dat de controle der te ontvangen premien van bijzonder belang is. Met deze uitspraak kan spreker volkomen accoord gaan, doch hij zou gaarne nog iets meer willen weten. Speciaal de premie-ontvangst levert bij de controle haar eigenaardigheden op. De meeningen zijn in accountantskringen ver-

deeld over de vraag of en in hoeverre de accountant mag steunen op de interne controle, die bij de maatschappij bestaat. Spreker meent uit de toelichting van den Heer *Reder* verstaan te hebben dat deze wel geneigd is, bij die interne controle aansluiting te zoeken, waar hij in zijne 7de stelling de mogelijkheid voorziet, dat een doeltreffende administratieve organisatie een reden kan zijn van beperking der accountantscontrole. Hieruit meent spreker te kunnen constateeren, dat de Heer *Reder* thans een eenigszins andere meening heeft, dan uit vroegere referaten zou moeten worden afgeleid. Het komt spreker voor, dat de accountant zich niet geheel behoeft los te maken van hetgeen bij de maatschappij, die hij controleert, leeft. Het komt hem voor, dat het niet noodzakelijk is, dat de accountant geheel zelfstandig de premie-rekening opbouwt, daar dit zou leiden tot eene feitelijke doublure der administratie. Dit zou tot gevolg hebben een uitbreiding van het kostenbedrag der controle, die in vele gevallen niet te verdedigen is. Een administratief goed ingerichte instelling heeft in haar eigen belang ten aanzien der premie-ontvangst een zoodanig intern controle-systeem, dat het beheer de redelijke overtuiging kan hebben, dat alle premien, die volgens den stand der portefeuille moesten worden ontvangen, ook werkelijk ontvangen zijn. Spreker kan niet inzien, dat de accountant in dat geval voor zichzelf een geheel onafhankelijk controle-systeem moet inrichten, los van het bestaande, doch noodwendig daarmede parallel loopende. Spreker is van oordeel, dat de accountant mag steunen op hetgeen bij de maatschappij zelve bestaat, mits hij zich ten volle heeft overtuigd en dat hij zich, waar en wanneer hij zulks verkiest, bij voortduring van de goede werking overtuigt. Om een oordeel te krijgen van de uitgebreidheid, die de taak van den accountant zou aannemen, behoeft slechts te worden verwezen naar de talloze mutaties, die zich bij voortduring bij de maatschappij voordoen door nieuwe posten, roeyment, uitkeering, wijziging van betaling, risico-verandering enz. Indien de accountant hiervan zelfstandig en volledig nota zou moeten nemen, zou hij voortdurend zijne assistenten bij de maatschappij moeten laten werken, om aan de hand der dagelijksche correspondentie die mutaties bij te houden. Wanneer de volkomen zelfstandige controle werkelijk noodig was, zou het kostenargument natuurlijk niet mogen gelden, doch waar naar sprekers meening deze zelfstandige controle voor een goed deel neerkomt op eene niet-noodzakelijke doublure van een zeer omvangrijken arbeid, moet dit argument wel degelijk gewicht in de schaal leggen. Ten aanzien van de opmerking van den Heer *Dijker*, dat de controle der premie-ontvangst van bijzonder belang is met het oog op de juistheid der balansposten „onverdiende premie” en „lopend risico” meent spreker te moeten aanvoeren, dat de premie-ontvangst niet in de eerste plaats het middel is, om het risico te beoordeelen, doch dat daarvoor allereerst de stand der portefeuille in aanmerking komt. Hierbij behoeft slechts te worden verwezen naar de talrijke posten, waarvoor geen premie meer wordt betaald, nl. de premie-vrije polissen van welken aard ook.

Ten aanzien van de wiskundige reserve vermeldt de 6de stelling van den Heer *Reder* alleen, dat de bedrijfsbeoordeeling daarbij moeilijkheden biedt wegens de daarvoor noodige speciale deskundigheid. De Heer *Dijker* geeft in zijn 6de stelling aan, dat de accountant kan steunen op de verklaring van den wiskundigen adviseur. Spreker meent hierbij nog een en ander te moeten opmerken. Het is volkomen waar, dat de accountant als zoodanig niet deskundig is op verzekeringstechnisch gebied. Accountants, die verzekeringstechnisch deskundig zijn, behooren tot de uitzonderingen. Het komt spreker echter voor, dat de accountant ten aanzien van de wiskundige reserve wel degelijk een taak heeft te vervullen. Hij is er niet mede af, eenvoudig

naar de verklaring van den adviseur te verwijzen. Er kan hierbij een parallel worden getrokken tussehen de positie van den accountant en die van den wiskundigen adviseur. Indien deze laatste, evenals de eerste, tegenover de maatschappij een volkomen zelfstandige positie inneemt en dus niet geacht kan worden, in dienst der maatschappij te staan, kan de accountant bij zijne verklaring naar die van den wiskundigen adviseur verwijzen, mits hij er zich van heeft overtuigd, dat de gegevens, die den wiskundigen adviseur door de maatschappij zijn verstrekt, overeenstemmen met den werkelijken toestand der portefeuille. Ook hierbij doet zich de vraag voor, of de accountant zelfstandig den stand der portefeuille moet vaststellen, of dat hij zich bij hetgeen bij de maatschappij geschiedt, kan aansluiten, behoudens waarborgen van juiste en doeltreffende behandeling. Naar de meening van spreker is dit laatste geoorloofd.

Anders wordt de zaak, indien de wiskundige adviseur niet een van de maatschappij onafhankelijk deskundige is. Het komt toch bij verschillende maatschappijen voor, dat de wiskundige adviseur, actuaris, verzekeringswiskundige of hoe men hem ook moge noemen, niet onafhankelijk staat van de maatschappij. In dat geval heeft naar sprekers meening de verklaring van dien deskundige voor den accountant niet dezelfde waarde als die van den zelfstandigen adviseur, evenmin als de verklaring van den directeur of den hoofdboekhouder, dat de balans goed is, voor den accountant reden kan zijn, op grond daarvan zonder nader onderzoek die balans te onderteekenen. Spreker is van meening, dat de accountant zich in dat geval door een nader onderzoek van de juistheid der wiskundige reserve heeft te overtuigen. En waar hij in den regel zelf niet verzekerings-technisch-deskundig is, zal hij zich door een verzekerings-technisch-deskundige moeten laten voorlichten, die los van de maatschappij staat. Spreker meent, dat deze kwestie is verscherpt door den eisch van het K. B. van 18 Juli 1925, dat de accountant, wanneer hij staten als in dit K. B. voorgeschreven, onderteekent, daarbij moet verklaren, dat hij zich er van heeft overtuigd, dat deze staten den werkelijken toestand weergeven. Hierdoor is naar sprekers meening uitgesloten, dat de accountant zich tevreden stelt met een algemeene verwijzing naar de verklaring van den wiskundigen adviseur, ten aanzien van den belangrijkste balanspost.

Ten slotte zou spreker nog een aanmerking willen maken naar aanleiding van de 4de stelling van den Heer *Dijker*. Hierin wordt door den inleider betoogd, dat de accountant zich bij zijne controle niet mag bepalen tot de formeele juistheid der boekingen, doch dat hij de uitgaven ook moet beoordeelen naar haar nuttigheid of noodzakelijkheid. Uit de nadere toelichtingen, door den Heer *Dijker* bij deze stelling gegeven, trekt spreker de conclusie, dat de Heer *Dijker* alleen gevallen van frauduleuzen aard heeft bedoeld, althans de door hem genoemde voorbeelden wijzen in die richting. Indien deze conclusie juist is heeft spreker geen bezwaar tegen deze stelling. Indien echter de bedoeling mocht zijn een meer algemeene beoordeeling der uitgaven, meent spreker, dat hierdoor de accountant te veel zou gaan in de richting van bemoeienis met beheersdaden.

De Heer Mr. *M. Buijs* wil gaarne slechts een korte vraag stellen. De Heeren *Reder* en *Dijker* hebben bij hun betoog wel tamelijk uitvoerig uitgeweid over de controle van de ontvangsten en uitgaven, maar spreker is nog niet bevredigd over hetgeen de prae-adviseurs hebben opgemerkt ten aanzien van de controle van het loopende risico en de daaruit voortvloeiende verplichtingen, welke in de balans hun uitdrukking vinden in de reserves, die de posten zijn, welke een balans soms zoo overzichtelijk kunnen maken. Hij zal gaarne van de prae-adviseurs vernemen, of deze niet van oordeel zijn, dat voor de beoor-

deeling dezer reserves assurantie-technische kennis, dus deskundig inzicht, vereischt is; voorts of de accountant kan treden in een beoordeeling van de door de directie toegepaste reserveering-methodes, dan wel of hij deze methodes zonder meer dient te aanvaarden, en ten slotte of de accountant van een eventueel afwijkend standpunt te dien opzichte in het openbaar moet doen blijken.

De Heer Dr. *A. Winter* merkt op, dat hij het met den eersten inleider niet geheel eens is, waar deze beweert dat de taxaties van voorraden meer moeilijkheden geven dan de taxatie van de premiereserve bij een levensverzekeringsmaatschappij. Zijns inziens zijn die moeilijkheden, afhankelijk van statistieken, economische vooruitzichten enz. geenszins te onderschatten.

Geheel is hij het met den Heer *DeGoey* eens, wanneer deze wijst op de noodzakelijkheid eener onafhankelijke taxatie, en meent dat, zoodra de overtuiging bij den accountant is gevestigd dat de taxateur betrouwbaar is, geen voorbehoud in de verklaring dient te worden gemaakt, evenmin omtrent de taxatie der premiereserve bij een levensverzekeringsmaatschappij als bij taxatie van andere waarden bij industrieele maatschappijen of hypotheekbanken. De voorwaarde dat de taxateur, i. e. de wiskundig adviseur, niet in dienstbetrekking tot de betrokken maatschappij staat, is zijns inziens een eerste vereischte om den accountant de overtuiging van de onpartijdigheid van den taxateur te geven.

De Heer *K. Lotsij* spreekt als volgt. De geachte inleiders heb ik met groote belangstelling gevolgd in hunne uiteenzettingen over de taak van den accountant in het verzekeringsbedrijf. Het is mij echter opgevallen, dat het betoog van de inleiders bijna uitsluitend gericht was op de verplichting voor den accountant om te zorgen, dat de balans niet werd geflatteerd. Gaarne zoude ik evenwel de vraag willen stellen aan de inleiders, of zij niet van oordeel zijn, dat het ook de plicht van den accountant is, om er de aandacht op te vestigen, wanneer een balans te veel gedeflatteerd wordt. Het is m.i. duidelijk, dat aandeelhouders, in wier belang de accountantsecontrole toch eveneens geschiedt, er belang bij hebben om de waarde van hun aandelen te kunnen bepalen aan de hand van de balans en winst- en verliesrekening.

Wanneer nu bij een verzekering-maatschappij een groot bedrag onder de benaming van b.v. hangende schaden wordt gereserveerd, terwijl dit feitelijk een vrije reserve vormt, omdat er geen of een veel kleiner bedrag aan hangende schaden is, dan zullen aandeelhouders tot een verkeerde waardebeoordeling van hun aandelenbezit komen en dit dus tot een te lagen prijs verkoopen.

Ook kan ik mij voorstellen, dat er gevallen zijn, waarin andere belanghebbenden door een gedeflatteerde balans misleid verlies lijden.

Daarom lijkt mij de beantwoording van de door mij gestelde vraag wel van belang.

De Heer Dr. *P. J. L. de Chateleux* vraagt eenige inlichting op de verklaring van den Heer *Dijker*, die onderstreepte, dat het in accountant's kringen nog steeds een punt van discussie uitmaakt, of in een accountant's rapport, al dan niet een oordeel gegeven moet worden aangaande de grondslagen, waarop de berekening der wiskundige reserve steunt. In hoeverre gevoelt men in die kringen het bestaan der Verzekeringskamer als eene ontheffing van de op den accountant rustende verantwoordelijkheid?

(Wordt vervolgd)